

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

ЧАБАНЕНКО СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 343.85 (330.534.4)

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ
ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗаним ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПОЗАБЮДЖЕТНИХ ЦІЛЮВИХ ФОНДІВ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

кандидат юридичних наук, доцент
Однолько Інна Валентинівна,
Національна академія прокуратури
України, старший викладач відділу
підготовки та підвищення кваліфікації
державних службовців органів
прокуратури.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Дудоров Олександр Олексійович,
Запорізький національний університет,
завідувач кафедри кримінального права
та правосуддя;

кандидат юридичних наук, доцент
Давиденко Михайло Леонідович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету.

Захист відбудеться 25 лютого 2017 року о 14-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 у Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

Автореферат розісланий 23 січня 2017 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Д. Ю. Кондратов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У статті 46 Конституції України закріплено право громадян на соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, що має реалізуватися й дотримуватися неухильно на всіх рівнях державного управління, а також гарантуватися загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, що забезпечується за рахунок діяльності цільових фондів соціального призначення.

З урахуванням напрямів реформування бюджетного та кримінального законодавства, а також загальнообов'язкового державного соціального страхування, сучасного стану соціально-економічної політики України, подій, що негативно позначилися на розвитку держави протягом 2014–2016 років та вплинули на загострення криміногенної ситуації, залишаються невирішеними питання кримінологічного запобігання злочинам у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів. Так, у структурі злочинів у сфері економічної діяльності за січень-липень 2016 року на території України на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності вчинено 62554 кримінальних правопорушень, з яких 1507 пов'язані з незаконним використанням бюджетних коштів, 5535 – у сфері державного управління, оборони й обов'язкового соціального страхування, 2974 – у сфері фінансової та страхової діяльності.

Зазначене вище позначається й на динаміці злочинів у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів (збільшення кількості кримінальних проваджень та осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за завдання збитків у результаті несвоечасної сплати або ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування).

Деякі питання протидії злочинам у сфері діяльності цільових спеціалізованих державних фондів досліджували такі вчені, як В. Захаров, Н. Л. Гула та Р. Л. Степанюк, а правовий статус централізованих позабюджетних цільових фондів, їх адміністративно-правові, економічні та цивільно-правові засади формування досліджено в дисертаціях Н. Ю. Баланюк, Ю. В. Вітки, С. Ф. Гончарова, О. О. Горбачової, К. В. Добромислова, О. Б. Зайчук, Л. М. Клівіденка, В. С. Кошевського, З. І. Сакацької, І. О. Ткаліча, Д. Ю. Федотова та ін.

Наукові праці, присвячені кримінальній відповідальності та запобіганню злочинам щодо незаконного використання бюджетних чи державних коштів, належать багатьом вітчизняним та зарубіжним вченим, зокрема серед них П. П. Андрушко, Ю. Л. Анісімов, А. В. Баб'як, О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, С. М. Бортник, Л. П. Брич, В. І. Васильчук, Р. А. Волинець, Б. В. Волженкін, О. З. Гладун, В. В. Голіна, Н. О. Гуторова, Л. М. Давиденко, А. І. Долгова, О. О. Дудоров, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, В. М. Киричко, О. О. Кумиков, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, В. В. Лунєєв, А. В. Макаров, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, В. А. Некрасов, В. О. Останін, В. М. Попович, О. С. Русакова, В. М. Руфанова, Л. П. Скалозуб, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, О. О. Титаренко, О. В. Тихонова, Є. М. Фесенко, М. І. Хавронюк, В. І. Шакур, А. К. Щегуліна та інші.

Попри важливість досліджень зазначених вчених, залишається актуальним проведення комплексного кримінологічного дослідження щодо кількісних та якісних показників даного виду злочинності, причин та умов, що сприяли вчиненню цих злочинів, характеристики особи злочинця, а також розробки заходів запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах положень Національної Стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015, Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р., затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 767 від 08.08.2012 р., Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI ст. та рекомендацій Координаційного бюро з проблем кримінології НАПрН України; відповідає планам науково-дослідної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та кафедри кримінально-правових дисциплін (загальноуніверситетські теми наукового дослідження «Теорія і практика застосування кримінально-правових та кримінально-процесуальних норм, кримінологічних, криміналістичних заходів протидії злочинності в Україні органами внутрішніх справ» (державний реєстраційний номер 0112U003551), «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (державний реєстраційний номер 0112U003550, затверджена 28.05.2012 р.).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 28 березня 2012 року (протокол № 7).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є комплексна кримінологічна характеристика злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів у сучасних умовах та розроблення пропозицій з удосконалення чинного законодавства України в частині запобігання злочинам, які вчиняються у зазначеній сфері.

Мета дослідження обумовлює вирішення таких *задач*:

- визначити методологічні засади дослідження комплексної кримінологічної проблеми злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів;
- проаналізувати законодавчі акти, що регулюють питання запобігання злочинам щодо незаконного використання державних коштів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів;
- здійснити аналіз кількісних та якісних показників злочинів, які вчиняються у зазначеній сфері;
- дослідити специфіку детермінантів, що сприяють вчиненню злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів;
- дослідити кримінологічну характеристику особи, яка вчиняє злочини, пов'язані з діяльністю позабюджетних цільових фондів;
- визначити основні напрями запобігання злочинам у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів;
- на основі аналізу загальнодержавних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання визначити шляхи їх удосконалення;
- проаналізувати особливості взаємодії правоохоронних органів з іншими

суб'єктами запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку із запобіганням злочинам у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика та запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації згідно з її об'єктом, предметом, метою і задачами складають такі методи: історичний, який використано при дослідженні тенденцій виникнення і розвитку економічної злочинності щодо діяльності позабюджетних цільових фондів (підрозділи 1.2, 2.1); компаративістський, який застосовано для вивчення досвіду зарубіжних країн щодо запобігання злочинам у сфері діяльності державних цільових фондів (підрозділи 1.1, 3.3); статистичний, який дозволив проаналізувати кількісні та якісні показники: статистичні дані Генеральної прокуратури України, Міністерства соціальної політики України, Державної судової адміністрації України, Державної фіскальної служби України, архівні кримінальні провадження, розглянуті судами загальної юрисдикції та вироки судів (підрозділ 1.2, розділи 2, 3); документальний, який забезпечив аналіз матеріалів кримінальних проваджень та вироків судів (розділи 2, 3); системно-структурний метод використано для визначення структури та класифікації суб'єктів запобігання (підрозділ 3.2), конкретно-соціологічний – при опитуванні й анкетуванні слідчих прокуратури та органів внутрішніх справ (підрозділи 2.1, 2.3, розділ 3); методи порівняльно-правовий (підрозділ 1.2, розділи 2, 3), наукового аналізу (підрозділ 1.2, розділи 2, 3) та узагальнення (підрозділ 1.2, розділи 2, 3) дозволили порівняти норми законодавчих актів, проаналізувати емпіричний матеріал, отримати висновки, покладені в основу пропозицій щодо підвищення рівня застосованих та розробки нових заходів запобігання. Зазначені методи використовувались у взаємозв'язку та в системі один з одним.

Емпіричну базу дослідження становлять 311 кримінальних проваджень, переданих до прокуратури, 810 вироків судів, оприлюднених на офіційному веб-порталі судової влади України в Єдиному державному реєстрі судових рішень, розглянутих судами різних областей України з січня 2003 р. по серпень 2016 р. щодо незаконного використання державних коштів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів; статистичні дані та аналітичні матеріали Генеральної прокуратури України, МВС України, Міністерства соціальної політики України, Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України, результати анкетування 118 працівників органів прокуратури, 100 оперуповноважених підрозділів боротьби з економічною злочинністю.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим комплексним кримінологічним дослідженням злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів, яке містить пропозиції щодо вдосконалення заходів запобігання цьому виду злочинності. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем, а саме:

вперше:

– надано визначення поняття кримінологічної характеристики злочинів, пов'язаних із діяльністю державних цільових фондів, як сукупності кількісних та якісних показників злочинності у певній сфері з урахуванням спеціально визначеного предмета – державних коштів;

– запропоновано класифікацію злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів, відповідальність за які передбачена статтями 190, 191, 210, 212, 212-1, 358, 364, 365, 366, 367 КК України, з урахуванням специфічного предмета злочину – державних коштів;

– переглянуто завдання прокурора як суб'єкта запобігання злочинам у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів і запропоновано законодавчо врегулювати його обов'язок щодо встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення і вжиття заходів щодо їх усунення;

– визначено новий вид детермінант злочинності – комплексний загальноукраїнський чинник 2014–початку 2015 року, пов'язаний з анексією Автономної Республіки Крим Російською Федерацією, тимчасовою непідконтрольністю органам центральної влади України окремих територій Донецької та Луганської областей та веденням бойових дій на Сході країни, що призвели до фактичного ускладнення соціально-економічної, демографічної та криміногенної ситуації в інших областях України;

удосконалено:

– підхід до визначення детермінант злочинів у діяльності позабюджетних цільових фондів, під якими запропоновано розуміти сукупність причин, що породжують наслідки, та умов, які полягають у визначенні зв'язку між причинами формування протиправної (злочинної) поведінки особи та умовами, що сприяють вчиненню злочинів, а також корелятами залежно від сфери їх виникнення та функціонування у діяльності позабюджетних цільових фондів;

– розуміння заходів запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів, до яких віднесено загальнодержавні (повне отримання страхових внесків від страхувальників та оптимальне використання коштів на потреби потерпілих від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання тощо), спеціально-кримінологічні (зокрема, застосування заохочувальних норм і заходів кримінально-правового впливу) та індивідуальні (посилення контролю головних розпорядників бюджетних коштів за витрачанням цих коштів підпорядкованими розпорядниками, за своєчасною та повною сплатою передбачених податковим законодавством податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи пенсійне страхування тощо);

дістало подальший розвиток:

– система загальнонаукових та конкретно-наукових (емпіричних) методів кримінологічного дослідження, до якої запропоновано зарахувати документальний метод як обов'язковий емпіричний спеціальний, що використовується для реалізації практичного спрямування кримінологічних досліджень під час аналізу матеріалів кримінальних проваджень, вироків судів, а також інших судових рішень як офіційного джерела інформації з Єдиного реєстру судових рішень;

– основні напрями взаємодії органів прокуратури з державними органами та недержавними структурами й громадськістю щодо запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів, що на прикладі діяльності Пенсійного фонду України полягають у тісному взаємозв'язку (координація, моніторинг, співпраця) між двома та більше державними органами щодо виявлення й усунення детермінант злочинності, кримінально-правового впливу на осіб, які їх вчинили, та розробки й впровадження системи заходів запобігання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що отримані автором висновки та пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки теоретичних проблем кримінального права і кримінології, кримінально-правової та кримінологічної політики України щодо запобігання злочинам у діяльності позабюджетних цільових фондів (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України від 21 червня 2016 року; Акт впровадження матеріалів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Національної академії прокуратури України від 30 червня 2016 року);

– у законотворчому процесі – при розробці проектів нормативних актів щодо діяльності позабюджетних цільових фондів;

– у практичній діяльності правоохоронних органів України в частині оптимізації заходів запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів (Акт впровадження матеріалів дисертаційного дослідження у практичну діяльність Київської місцевої прокуратури № 10 від 15 липня 2016 року);

– у навчальному процесі вищих навчальних закладів України – при викладанні курсів кримінального права, кримінології, економічної теорії, фінансового права (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 5 вересня 2016 року).

Особистий внесок здобувача. Результати дослідження, викладені у дисертації, одержані здобувачем самостійно. Наукові публікації у співавторстві з І. В. Однолько містять особистий внесок дисертанта більше 50 % (пропозиції щодо внесення змін до законодавчих актів стосовно встановлення причин та умов, які сприяють вчиненню злочинів; основні напрями запобігання злочинам у бюджетній та позабюджетній сферах із розподілом на загальнодержавні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні; пропозиції щодо посилення діяльності правоохоронних органів і контролюючих органів у здійсненні взаємодії з метою захисту економічних інтересів суспільства і держави, соціальних та майнових прав громадян). Наукові ідеї та пропозиції, що належать співавтору опублікованих праць, у дисертації не використані.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися на Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Застосування кримінального законодавства органами внутрішніх справ: проблеми теорії і практики» (м. Дніпропетровськ, 31 травня 2012 р.); Міжнародному симпозиумі «Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення» (м. Львів, 21–22 вересня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній

конференції «Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність» (м. Харків, 11–12 жовтня 2012 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 95-річчю з Дня народження професора М. В. Салтевського (1917–2009) «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (м. Одеса, 2 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки» (м. Дніпропетровськ, 19–20 вересня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінальної відповідальності» (м. Харків, 10–11 жовтня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності» (м. Одеса, 13 листопада 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Ірпінь, 20 листопада 2015 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Pravna veda a prax: vuzvy modernych europuskych integracnych procesov» (м. Братислава, Словацька Республіка, 27–28 листопада 2015 р.); Міжвідомчому науково-практичному семінарі «Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві» (м. Київ, 30 червня 2016 р.).

Публікації. Основні результати та висновки дисертації викладено у шістнадцяти наукових працях, у тому числі п'яти наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, одній статті, опублікованій у науковому виданні іноземної держави, та десятих тезах наукових доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, симпозіумах.

Структура дисертації зумовлена постановленою метою і задачами дослідження. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (235 найменувань) та 8 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, із них основний текст займає 171 сторінку, список використаних джерел – 28 сторінок, додатки – 48 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета й задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито основні результати дослідження, їх наукова новизна, практичне значення, наведено інформацію про форми їх апробації та впровадження, а також описано структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Законодавче забезпечення запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Методологічні засади дослідження комплексної кримінологічної проблеми злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів»* визначено напрямки застосування методів кримінологічного дослідження у поєднанні з наявними теоретичними розробками проблеми (визначення поняття «державних коштів» й інших понять, аналізу державних

цільових фондів коштів, визначення детермінантів злочинності у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів коштів та категорій злочинів, характерних для означеної сфери), практикою визначення кримінологічної ситуації (кількісних та якісних показників злочинності у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів коштів) та розробленням заходів запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів, анкетування співробітників правоохоронних органів для з'ясування наявності означених проблем у діяльності щодо реалізації заходів протидії злочинності.

У підрозділі 1.2 «Законодавче забезпечення запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів» автором, враховуючи бланкетність диспозицій статей, в яких предметом злочину названо державні кошти, зроблено висновок про необхідність та важливість урахування під час кримінально-правової кваліфікації регулятивних нормативно-правових актів щодо особливостей діяльності позабюджетних цільових фондів (зокрема, Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Господарського кодексу України, Законів України «Про банки та банківську діяльність», «Про публічні закупівлі», «Про джерела фінансування органів державної влади»).

Зроблено висновок про необхідність уніфікації термінології, що використовується у КК України та у регулятивному законодавстві, а також запропоновано внести відповідні зміни до Закону України «Про публічні закупівлі», де визначити поняття «державні кошти». Автор визначає їх як кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, кошти НБУ, позабюджетних цільових фондів (Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням та від нещасного випадку на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності), кошти установ чи організацій, утворених у встановленому порядку органами державної влади, місцевими державними адміністраціями чи органами місцевого самоврядування, кошти державних та місцевих фондів, кошти державного оборонного замовлення, кошти державного замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб, кошти державного матеріального резерву, кошти Аграрного фонду, кошти Фонду соціального захисту інвалідів, кошти, які надаються замовникам під гарантії Кабінету міністрів України та органів місцевого самоврядування за кредитами, позиками, які надаються іноземними державами, банками, міжнародними фінансовими організаціями або на умовах співфінансування разом з іноземними державами, банками, міжнародними фінансовими організаціями, кошти підприємств та їх об'єднань.

Визначено, що поняття «державні кошти» є ширшим за обсягом, ніж суміжні поняття (наприклад, «бюджетні кошти», «позабюджетні кошти», «державні фінанси», «публічні кошти»). Тому предметом злочинів, пов'язаних із діяльністю державних цільових фондів, доцільно визнавати власне державні кошти (зокрема, злочинів, передбачених ст.ст. 190, 210, 210-1, 212, 212-1, 364 КК України).

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Кількісні та якісні показники злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів» акцентовано увагу на сутнісних особливостях кримінологічної характеристики групи злочинів, окресленої за сферою їх вчинення – пенсійне забезпечення, соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності та від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань, а також загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття.

На основі аналізу матеріалів слідчої та судової практики визначено перелік злочинів, які пов'язані з діяльністю державних цільових фондів (це посягання, передбачені ст. ст. 190, 191, 210, 212, 212-1, 358, 364, 364-1, 364-2, 365, 365-1, 366, ст. 367 КК України) та віднесено їх до службово-економічних.

Аналіз кількісних та якісних показників зумовив висновок, що географія поширення цього виду злочинності охоплює всі регіони України на обласних і районних рівнях (за адміністративно-територіальним розподілом держави), а злочинність у зазначеній сфері має сталу тенденцію до зростання з урахуванням загострення соціально-економічної кризи в Україні та наявності високого рівня латентності, що впливає з результатів аналізу статистичних даних протягом 2014–2016 року. За результатами аналізу слідчої та судової практики (за період з 2003 по серпень 2016 року) зроблено виносок, що у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів найбільшу частку складають злочини у діяльності Пенсійного фонду України зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, що вчиняються службовими особами підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності, які зобов'язані їх сплачувати, що призводить до фактичного ненадходження до Пенсійного фонду України коштів у значних розмірах.

У підрозділі 2.2 «Детермінація злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів» на основі аналізу статистичної звітності, матеріалів кримінальних проваджень визначено сучасні детермінанти у вказаній сфері. Виокремлено соціально-економічні, соціально-психологічні, демографічні, політико-ідеологічні, кримінологічні, інформаційні та організаційно-правові детермінанти злочинів, що розглядаються. До соціально-економічних детермінант віднесено, зокрема, загострення економічної ситуації в державі, непідконтрольність територій на Сході України, зменшення внутрішнього валового продукту, інфляцію національної валюти, що призвело до зменшення доходів та зубожіння населення тощо. Соціально-психологічні детермінанти включають корупційну складову, недоліки правовиховної роботи тощо. Демографічні детермінанти злочинів, що розглядаються, – це внутрішня міграція населення зі Сходу країни, стрімке зростання кількості загиблих внаслідок проведення антитерористичної операції, зменшення населення країни за рахунок залишення на території анексованої АР Крим більшості громадян України, які отримали громадянство РФ. Політико-ідеологічні причини та умови пов'язані, зокрема, з непрогнозованістю та нестабільністю державної політики, неврахуванням пріоритетних потреб населення при розробці, прийнятті та внесенні змін до бюджетів різних рівнів. Кримінологічні детермінанти цього виду злочинів – це недоліки під час реалізації державної кримінальної та кримінологічної політики у сфері протидії злочинності, недоліки

правоохоронної діяльності щодо запобігання злочинності, взаємодії правоохоронних органів з громадськістю, процес реформування правоохоронної системи, низький рівень розкриття злочинів. До інформаційних та організаційно-правових детермінант, зокрема, віднесено неповноту висвітлення через засоби масової інформації новин щодо діяльності позабюджетних цільових фондів, недосконалість нормативної бази, яка регулює обіг державних коштів, зокрема виключення із Закону України «Про здійснення державних закупівель» поняття «державні кошти», що призводить до труднощів під час кримінально-правової кваліфікації у випадку, коли ці кошти виступали предметом злочину.

У підрозділі 2.3 «Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє злочини, пов'язані з діяльністю позабюджетних цільових фондів» запропоновано кримінологічну характеристику особи злочинця, яка впливає на вибір заходів запобігання. Визначено, що за соціально-демографічними ознаками переважно це особи чоловічої статі (близько 70 %), громадяни України (близько 92 %) у віці від 25 до 65 років, одружені та мають на власному утриманні дітей (більше 42 %), з середньою або вищою освітою (близько 40 %), з високим рівнем професіоналізму.

За соціально-економічними ознаками особа злочинця в досліджуваній групі злочинів характеризується наступним: це службова особа, яка займає посадове або службове становище, тобто уповноважена здійснювати організаційно-управлінські чи адміністративно-розпорядчі функції у сфері господарської або службової діяльності, або посадові особи, державні службовці, юридичні особи приватного права, фізичні особи – підприємці чи пенсіонери.

За морально-психологічними ознаками такі особи характеризуються високим рівнем правової обізнаності в питаннях, що пов'язані з процедурою ведення господарської діяльності, свідомим, обдуманим бажанням порушити обов'язки, визначені встановленим порядком здійснення господарської діяльності, нехтуванням правовими приписами та зневагою до закону.

Кримінально-правові ознаки характеризують осіб, які вчиняють досліджувані правопорушення, як загального або як спеціального суб'єкта злочину, діяння якого притаманна умисна форма вини, корисливий мотив та мета заволодіння грошовими коштами чи ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне страхування. Більшість таких осіб є несудимими. Незначна їх частка вже були засудженими за вказані злочини і, не погасивши судимість, знову вчиняють такі злочини.

Розділ 3 «Запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Основні напрями запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів» дисертантом здійснено спробу дослідити основні напрями запобігання злочинам у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів та запропоновано такі основні заходи запобігання: а) організаційні; б) соціально-економічні (розроблення та подання Кабінетом Міністрів України проектів нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію законодавства щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці); в) заходи впливу (в контексті реалізації нової антикорупційної політики щодо виявлення та запобігання злочинам у сфері

діяльності позабюджетних цільових фондів із залученням громадськості); г) заходи контролю (наприклад, фінансова стабільність фондів, посилення діяльності правоохоронних та контролюючих органів).

У підрозділі 3.2 «Загальнодержавні заходи запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів» розглянуто загальнодержавні заходи запобігання.

За результатами аналізу положень нормативно-правових актів, точок зору вчених та результатів анкетування співробітників правоохоронних органів визначено такі основні заходи загальнодержавного запобігання цим злочинам: посилення контролю за своєчасною та повною сплатою податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, передбачених податковим законодавством України, чи пенсійне страхування службовими особами або особами, які здійснюють підприємницьку діяльність, чи іншою особою, яка зобов'язана сплачувати такі внески.

На основі розроблених у теорії фінансового права функцій бюджетно-правової відповідальності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів запропоновано визначати функції юридичної відповідальності між платниками (службовими особами підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності) та представниками цільових фондів коштів (превентивну, каральну та відновлювальну).

Автор запропонував розробку поетапної цільової програми заходів запобігання із залученням не лише суб'єктів запобігання, визначених законодавством, але й широкого кола громадськості з метою висвітлення таких фактів через засоби масової інформації (на прикладі реалізації заходів загальнодержавного масштабу в межах діяльності Пенсійного фонду України) з моніторингом виконання заходів запобігання.

У підрозділі 3.3 «Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів» першочерговими завданнями спеціально-кримінологічного запобігання визначено: 1) аналіз та вдосконалення законодавчих актів щодо спеціально-кримінологічних заходів запобігання (положень КК України, КПК України, КВК України, інших законів щодо засуджених, звільнених за вчинення злочинів у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів); 2) виявлення осіб, схильних до вчинення корупційних правопорушень (злочинів) під час прийому на роботу, призначення на керівні посади, на яких особа має доступ до розпорядження державними коштами; 3) перевірка осіб за Єдиним державним реєстром осіб, які вчинили корупційні правопорушення; 4) вжиття заходів щодо відшкодування збитків державі в результаті ухилення від сплати внесків, платежів (чи несвоечасної їх сплати) службовими особами підприємства, установи, організації незалежно від форми власності або особою, яка займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана його сплачувати.

Серед спеціально-кримінологічних засобів запобігання злочинності виділене покарання як одну з форм кримінально-правового реагування на вчинений злочин, як засіб впливу, а також застосування заохочувальних норм КК України щодо

можливого звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставах, передбачених статтями КК України (наприклад, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212-1).

За результатами анкетування визначено, що в межах застосування спеціально-кримінологічних заходів запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів, необхідно визначати способи їх вчинення, а також документи, за якими встановлюються ці способи (наприклад, акти ревізії, контрольні планові перевірки).

У підрозділі 3.4 *«Особливості взаємодії органів прокуратури з іншими правоохоронними органами щодо запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів»* зазначено, що взаємодія суб'єктів запобігання злочинам у зазначеній сфері має зосереджуватися на здійсненні контрольних ревізійних заходів, відповідних координаційних заходів та комплексному проведенні перевірок органами, уповноваженими здійснювати заходи із виявлення та запобігання злочинам у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів з чітко визначеною практичною міжвідомчою спрямованістю.

Вказано, що діяльність прокуратури, крім наглядових повноважень, направлена на здійснення кримінального переслідування, яке включає внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань прокурором або слідчим, проведення досудового розслідування, процесуальне керівництво з боку прокурора досудовим слідством, направлення обвинувального акта до суду та вжиття превентивних заходів соціального захисту прав громадян.

Запропоновано залучати фахівців контролюючих і правоохоронних органів та громадськості на прикладі роботи Громадської ради при Пенсійному фонді України до розробки проектів регіональних програм протидії злочинності із визначенням органів, відповідальних за взаємодію, та подальшим їх затвердженням органами місцевого самоврядування, наданням останнім повноважень щодо контролю за виконанням зазначених програм та реалізації заходів запобігання.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження теоретично обґрунтовують вирішення наукової задачі щодо необхідності вдосконалення кримінологічного запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів.

1. Визначаючи практичну необхідність дослідження, традиційні для кримінології методи (історичний, порівняльно-правовий, статистичний, системно-структурний, конкретно-соціологічний, анкетування, наукового аналізу та узагальнення) використані у взаємозв'язку: з компаративістським методом, що застосовується у постнеокласичній інтерпретації як основний у дослідженнях порівняльного правознавства для пізнання об'єкта і побудови наукових знань; із документальним методом, за допомогою якого вивчаються матеріали слідчо-судової практики, але рідко використовується у сучасних кримінологічних дослідженнях (вивчення вироків судів як офіційного джерела інформації з Єдиного державного реєстру судових рішень).

2. За критерієм цільового соціального призначення на основі аналізу нормативно-правових актів, що регулюють питання забезпечення діяльності

позабюджетних цільових фондів та кримінологічної характеристики злочинів у цій сфері, визначено систему фондів, яку можна використовувати при кваліфікації злочинів у зазначеній сфері. До них віднесено Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

3. Проведення комплексної кримінологічної характеристики злочинів, пов'язаних із діяльністю позабюджетних цільових фондів у сучасних умовах, дало можливість визначити їх кримінологічну характеристику як сукупність кількісних та якісних показників злочинності з урахуванням спеціально визначеного предмета (державних коштів), сфери вчинення (діяльність позабюджетних цільових фондів) і наявності корисливого мотиву.

4. Під час дослідження особливостей детермінант, які сприяють вчиненню злочинів у зазначеній сфері, поряд із традиційними, визначено політико-ідеологічні, соціально-демографічні, соціально-економічні, інформаційні та організаційно-правові детермінанти.

5. Дослідивши соціально-демографічні, соціально-економічні (рольові), морально-психологічні та кримінально-правові особливості особи злочинця, зроблено висновок, що переважно це службові й матеріально відповідальні особи підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, на яких покладено обов'язки щодо ведення і подання документів щодо сплати обов'язкових платежів до бюджетів та внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до державних цільових фондів, уповноважені здійснювати організаційно-управлінські чи адміністративно-розпорядчі функції у сфері господарської чи службової діяльності, а також фізичні особи, якщо вони мають ознаку платника податків, як правило, з вищою освітою, у віці від 25 до 65 років, особи чоловічої або жіночої статі, з постійним місцем проживання на території України, громадяни України, одружені, мають на утриманні дітей, з наявністю корисливої мотивації до вчинення злочинів у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів, мають прямий умисел на заволодіння чужими коштами, раніше не судимі.

6. На основі аналізу нормативно-правових актів, наукових джерел та матеріалів статистичної звітності й судової практики зроблено висновок про доцільність використання терміна «запобігання», що має більш широке значення і охоплює поняття «профілактика», «боротьба», «протидія», «превенція», є синонімом терміна «попередження», визначений в окремих нормах КК України і містить сукупність загальнодержавних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів, спрямованих на недопущення вчинення злочинів у зазначеній сфері.

Запропоновано заходи запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів, розподілити на: а) організаційні; б) соціально-економічні (наприклад, розроблення та подання до Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів, що спрямовані на реалізацію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду

оплати праці»; в) заходи впливу (в контексті реалізації нової антикорупційної політики, посилення відповідальності за виплату заробітної плати «в конвертах», розроблення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України); г) заходи контролю (фінансова стабільність фондів).

7. Основними умовами оптимізації спеціально-кримінологічного запобігання можуть бути заходи удосконалення нормативно-правових актів, обумовлені принципом об'єктивності застосування їх норм; відвернення злочинів (заходи індивідуального запобігання щодо групи осіб або конкретної особи, які мають намір вчинити злочин та (або) характеризуються наявністю антисоціальної (протиправної) поведінки і сприймають її як норму суспільного життя); проведення кримінологічної експертизи законодавчих актів.

Визначено, що застосування спеціально-кримінологічних заходів запобігання найбільш доцільне при вчиненні злочину та здійсненні кримінального провадження; на стадії судового розгляду справи та винесення вироку; під час відбування покарання за вчинений злочин; після закінчення терміну відбування покарання і проходження соціальної адаптації та ресоціалізації за умов, якщо злочинець відбував покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк.

8. Запропоновано внесення змін до ч. 2 ст. 36 КПК України щодо повноважень прокурора здійснювати нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва, доповнивши її новою нормою: *«1-а) встановлювати причини та умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, і вживати заходи до їх усунення»*.

9. Вказано, що до системи правоохоронних органів, уповноважених на здійснення заходів запобігання, слід відносити: Генеральну прокуратуру, Національну поліцію України, СБУ, Державну фіскальну службу України та Спеціалізовану Антикорупційну прокуратуру України, Національне антикорупційне бюро України.

До органів спеціальної компетенції запропоновано відносити: Міністерство юстиції України, Міністерство фінансів України, Державний комітет статистики України, Державну службу фінансового моніторингу, Державну казначейську службу України; Державну фінансову інспекцію України; Міністерство соціальної політики України.

Визначено, що взаємодія державних органів у сфері протидії злочинам у зазначеній сфері може здійснюватись й в інших формах, до яких може бути віднесено: проведення спільних засідань і нарад, планування роботи, взаємний обмін інформацією, виконання доручень, проведення спільних перевірок і ревізій, передачу складених за ними матеріалів, що містять ознаки злочину, до правоохоронних органів, обмін досвідом та координацію роботи.

Вказано на можливість створення спеціальних міжвідомчих груп з метою виявлення та припинення злочинних проявів, до складу яких мають входити представники різних контролюючих і правоохоронних органів; проведення спільних прес-конференцій, виступів з метою інформування органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та населення про вчинення злочинів у діяльності позабюджетних цільових фондів, вжиття заходів реагування, відшкодування

збитків, поновлення прав та притягнення винних до відповідальності; створення та введення в дію єдиної інформаційної бази державного фінансового контролю (банку оперативних даних), що дасть змогу фіскальним органам отримувати інформацію, необхідну для планування, підготовки та проведення контрольно-перевірочних заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чабаненко С. М. Запобігання органами прокуратури злочинам у бюджетній сфері (окремі питання) / С. М. Чабаненко // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – 2012. – С. 356–360.

2. Чабаненко С. М. Прокуратура як спеціальний суб'єкт запобігання корупції в Україні / С. М. Чабаненко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 1 (70). – С. 368–376.

3. Чабаненко С. М. Позабюджетні цільові фонди як об'єкт кримінологічного вивчення / С. М. Чабаненко // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – 2014. – С. 352–357.

4. Чабаненко С. М. Визначення державних коштів як предмета злочинів, пов'язаних з діяльністю позабюджетних цільових фондів / С. М. Чабаненко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 3 (77). – С. 222–228.

5. Чабаненко С. М. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання незаконному використанню коштів позабюджетних цільових фондів [Електронний ресурс] / С. М. Чабаненко // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 4. – С. 166-174. – Режим доступу : <http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/8-2015/chabanenko.pdf>.

6. Czabanenko S. M. Kryminologiczna charakterystyka przestępstw związanych z działalnością pozabudżetowych funduszy celowych / S. M. Czabanenko // Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal). – 2015. – # 3, część 2 – S. 110–113.

7. Чабаненко С. М. Особливості взаємодії правоохоронних органів з іншими суб'єктами запобігання злочинам у бюджетній сфері / С. М. Чабаненко // Застосування кримінального законодавства органами внутрішніх справ: проблеми теорії і практики: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпропетровськ, 31 травня 2012 р.). – Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2012. – С. 119–121.

8. Чабаненко С. М. Деякі питання законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у бюджетній сфері / С. М. Чабаненко, І. В. Однолько / Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення: матеріали Міжнародного симпозіуму (м. Львів, 21-22 вересня 2012 р.). – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – С. 425–428.

9. Чабаненко С. М. Законодавче та нормативно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам у бюджетній сфері /

С. М. Чабаненко // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 11-12 жовтня 2012 р.). – Харків : Право, 2012. – С. 609–611.

10. Чабаненко С. М. Кримінально-правова регламентація запобігання злочинам у бюджетній сфері / С. М. Чабаненко // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю з Дня народження професора М. В. Салтевського (1917-2009) (м. Одеса, 2 листопада 2012 р.). – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 222–224.

11. Чабаненко С. М. Запобігання злочинам у бюджетній сфері органами прокуратури / С. М. Чабаненко // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки : матер. Міжнар. наук-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 19-20 вересня 2013 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 507–508.

12. Чабаненко С. М., Кримінально-правове регулювання відповідальності за злочини у бюджетній сфері / С. М. Чабаненко, І. В. Однолько // Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10-11 жовтня 2013 р.). – Х. : Право, 2013. – С. 405–407.

13. Чабаненко С. М. Кримінологічні заходи запобігання злочинам щодо незаконного використання державних коштів, пов'язаних з діяльністю позабюджетних цільових фондів / С. М. Чабаненко / Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 13 листопада 2015 р.). – Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2015. – С. 179–180.

14. Чабаненко С. М. Роль Кримінального процесуального кодексу України у запобіганні злочинності через встановлення причин і умов, які сприяли їх вчиненню / С. М. Чабаненко, І. В. Однолько І. В. / Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 20 листопада 2015 року). – Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС, 2015. – С. 280–283.

15. Чабаненко С. М. Кримінологічна структуризація злочинів, пов'язаних з діяльністю позабюджетних цільових фондів України / С. М. Чабаненко // PRAVNA VEDA A PRAX: VYZVY MODERNYCH EUROPSKYCH INTEGRACNYCH PROCESOV : Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Братислава, Словачка Республіка, 27-28 листопада 2015 р.). – Братислава, 2015. – С. 206–208.

16. Чабаненко С. М. Взаємодія правоохоронних та контролюючих органів щодо запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю державних цільових фондів / С. М. Чабаненко, І. В. Однолько // Актуальні питання використання можливостей позапланових документальних ревізій та інших перевірок у кримінальному судочинстві : матеріали міжвідомчого науково-практичного семінару (м. Київ, 30 червня 2016 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 79–83.

АНОТАЦІЇ

Чабаненко С. М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2017.

Дисертацію присвячено проведенню кримінологічної характеристики та дослідженню напрямів запобігання злочинам, пов'язаним з діяльністю позабюджетних цільових фондів.

На основі методології сучасних досліджень в галузі кримінального права та кримінології здійснено аналіз теоретичних аспектів кримінологічної характеристики злочинів, пов'язаним з діяльністю позабюджетних цільових фондів, коштів з означенням кількісних та якісних показників, а також аналіз слідчої та судової практики. Особливу увагу автором приділено вивченню законодавчої регламентації діяльності фондів, виявлення недоліків та пропозицій з удосконалення законодавства.

Досліджені ключові питання нормативно-правового регулювання діяльності позабюджетних цільових фондів України з використанням державних коштів. Для з'ясування означеної проблеми здійснено спробу теоретичного визначення терміну «державні кошти» і суміжних понять як предмету злочинів, пов'язаним з діяльністю позабюджетних цільових фондів, а також запропоновано внесення змін до законодавства.

Розглянуто підходи до розуміння запобігання злочинності, проаналізовано структуровану систему заходів запобігання, запропоновано заходи запобігання.

Ключові слова: позабюджетні цільові фонди, державні кошти, бюджетні кошти, кримінологічна характеристика злочинів, пов'язаних із діяльністю державних цільових фондів, соціальне страхування, пенсійний фонд, детермінанти, кримінологічна характеристика особи злочинця, заходи запобігання злочинності, суб'єкти запобігання, взаємодія органів прокуратури з іншими правоохоронними органами.

Чабаненко С. М. Кримінологическая характеристика и предупреждение преступлений, связанных с деятельностью внебюджетных целевых фондов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2017.

Диссертация посвящена криминологической характеристике и исследованию направлений предотвращения преступлений, связанных с деятельностью внебюджетных целевых фондов Украины (Пенсионный фонд Украины, фонд общеобязательного государственного социального страхования, обязательного

государственного социального страхования на случай безработицы, фонд общеобязательного государственного социального страхования в связи с временной потерей трудоспособности и расходами, обусловленными рождением и погребением, фонд общеобязательного государственного социального страхования от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, повлекших утрату трудоспособности).

На основе методологии современных исследований в области административного, финансового, уголовного права и криминологии осуществлен анализ теоретических аспектов криминологической характеристики преступлений, связанных с деятельностью внебюджетных целевых фондов с определением количественных и качественных показателей данного вида преступности, анализа следственной и судебной практики, криминологической характеристики личности преступника, совершившего преступления в сфере деятельности внебюджетных целевых фондов, анализа современных детерминант преступности данной сферы. Выделены детерминанты периода 2013–2016 годов, возникшие в связи с аннексией АР Крым, временной неподконтрольностью органам власти Украины территорий Донецкой и Луганской областей и ведением боевых действий на Востоке страны, которые привели к осложнению социально-экономической, демографической и криминогенной ситуации в других областях Украины.

Исследованы ключевые вопросы нормативно-правового регулирования деятельности внебюджетных целевых фондов Украины с использованием государственных средств. Для выяснения этой проблемы предпринята попытка теоретического определения термина «государственные средства» и смежных понятий как предмета преступлений, связанных с деятельностью внебюджетных целевых фондов, а также предложено внесение изменений в законодательство. Рассмотрены вопросы различных подходов к пониманию предотвращения преступности, рассмотрена структурированная система мер ее предупреждения, предложены меры предупреждения.

Предложена классификация преступлений, связанных с деятельностью внебюджетных целевых фондов, ответственность за которые предусмотрена статьями 190, 191, 210, 212, 212-1, 358, 364, 365, 366, 367 УК Украины, с учетом специфического предмета преступления (государственные средства).

Предложена группа преступлений, связанных с деятельностью внебюджетных целевых фондов, в которых предметом выступают государственные средства: ст. 190, ст. 191 УК Украины; ст. 210 УК Украины; ст. 211 УК Украины; ст. 212 УК Украины; ст. 212-1 УК Украины; ст. 358 УК Украины; ст. 364 УК Украины; ст. 365 УК Украины; ст. 366 ч. 1, 2 УК Украины; ч. 2 ст. 367 УК Украины.

Предпринята попытка исследовать основные направления и меры предупреждения преступлений, связанных с деятельностью внебюджетных целевых фондов: общегосударственные (полное получение страховых взносов от страхователей и оптимальное использование средств на нужды пострадавших от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания), специально-криминологические (за счет применения поощрительных норм и мер уголовно правового воздействия) и индивидуальные (усиление контроля главных распорядителей бюджетных средств за расходованием этих средств подчиненными

распорядителями, за своевременной и полной уплатой предусмотренных налоговым законодательством налогов, сборов, единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование или пенсионное страхование должностными лицами или лицами, осуществляющими предпринимательскую деятельность или другим лицом, которое обязано платить такие взносы).

Ключевые слова: внебюджетные целевые фонды, государственные средства, бюджетные средства, криминологическая характеристика преступлений, связанных с деятельностью государственных целевых фондов, социальное страхование, пенсионный фонд, детерминанты, криминологическая характеристика личности преступника, меры предупреждения преступности, субъекты предотвращения, взаимодействие органов прокуратуры с другими правоохранительными органами.

Chabanenko S. M. Criminological Characteristic and Prevention of Crimes Connected with Activity of Non-budgetary Trust Funds. – *Published as manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, Speciality 12.00.08. – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2017.

This thesis is devoted to conducting criminological characteristic and examining ways of preventing crimes connected with activity of non-budgetary trust funds.

Based on methodology of contemporary studies in the field of Criminal Law and Criminology the dissertation conducts analysis of theoretical aspects of criminological characteristic of crimes connected with activity of non-budgetary trust funds, funds with definite quantitative and qualitative characteristics as well as analysis of investigative and judicial practice. The author pays particular attention to defining legislative regulation of the activity of such funds, discovery of deficiencies and propositions for enhancement of legislature.

The dissertation examines key aspects of normative-legal regulation of the activity of non-budgetary trust funds of Ukraine engaging public funds. Resolving the issue in question the author elaborates theoretical notion of the term «public funds» and other adjacent notions such as object of crimes, connected with activity of non-budgetary trust funds, and also proposes amendments to legislation.

The work examines the issue of various approaches to understanding of crime prevention, reviews structural system of preventive measures, and proposes certain preventive measures.

Key words: non-budgetary trust funds, public funds, budget funds, criminological characteristic of crimes connected with activity of non-budgetary trust funds, social insurance, pension fund, determinants, criminological characteristic of criminal personality, crime preventive measures, counteraction of public prosecutor with other law enforcement agencies.

Підписано до друку 16.01.2017 р. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Друкарня Харківського національного університету внутрішніх справ
61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27.